

*The level of institutionalization of the co-working phenomenon has been researched. Background of the social institution is stable social need. Regarding co-working this is a need to communicate, which arose due to changes in lifestyle and the advent of freelancer. A need of communication can be satisfied only in the alive interaction.*

*It is emphasized that modern life does not satisfy the people's needs to communicate, and vice versa it deepens loneliness. Nowadays people feel the need for more personal attention. Existence of such a desire proves popularity of co-working spaces. The results of a worldwide survey on the prospects of co-working spaces have been introduced.*

**Key words:** *lifestyle, freelance, co-working, the community, the process of institutionalization, the need for communication.*

*Матеріал надійшов до редакції: 14.05.2015*

УДК 159.9:316.7 (075.8)

**МАКСИМОВ М. В.**

*КНУ імені Тараса Шевченка, м. Київ*

## **МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ В УМОВАХ МЕГАПОЛІСУ**

*Стаття присвячена вивченню проблеми міжкультурної комунікації в умовах мегаполісу. Місто, особливо мегаполіс, існує як простір взаємодії різних соціальних і культурних груп, в якому реалізуються інтереси представників цих груп, тому важливим системоутворюючим елементом сучасної цивілізації виступає міжкультурна комунікація. З'ясовано, що конфлікт при міжкультурному спілкуванні без спеціальної підготовки комунікантів неминучий, оскільки учасники інтеракції не можуть послати або прийняти сигнали однозначним чином, як вони звикли це робити при внутрікультурних ситуаціях. Це пов'язано з тим, що сенс будь-якого прецедентного висловлювання в міжкультурному спілкуванні не в його лексичному значенні, а в прагматичному наповненні і посиланні.*

**Ключові слова:** *міжкультурна комунікація, мегаполіс, глобалізація, особистість, етнос, конфлікти, соціальна група, інформатизація.*

**Постановка наукової проблеми.** Місто, особливо мегаполіс, існує як простір взаємодії різних соціальних і культурних груп, в якому реалізуються інтереси представників цих груп.

У контексті глобалізації важливою проблемою стає визнання іншої культури. Через пізнання себе відбувається виникнення смислів своєї позиції, пізнання своєї неповторності, унікальності. В рамках такого пізнання концептуалізується уявлення про іншу культуру. Уявлення про інші етноси і їх культуру - органічна складова національної самосвідомості, – тому важливим системоутворюючим елементом сучасної цивілізації виступає міжкультурна комунікація.

Соціально-психологічне осмислення її закономірностей, стратегій як чинників модернізації суспільного життя, включаючи освіту, набуває виняткової актуальності. Київ – це цілий континент етносів, з притаманною кожному вербальною системою символічних уявлень та смислових відносин. Культурологічна компетентність передбачає знання культурних технологій і символічних об'єктів, вміння використовувати це знання в повсякденній практичній діяльності.

Глобалізація призводить до стрімкого розширення контактів між соціальними групами, етнічними спільнотами, індивідами, що представляють різні культури і країни. Однак нове глобальне співтовариство стикається з такими соціальними явищами, як нерівність стартових можливостей, фундаментальні відмінності в культурі і способі життя країн Заходу і Сходу, зникнення безлічі традиційних укладів життя, стилів поведінки і способів світосприйняття.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Події останніх років перетворили Київ на один із центрів тяжіння стихійних міграційних потоків. І справа не тільки і не стільки в тому, що нашими сусідами стають люди іншої етнічної культури зі своїми традиціями, які можуть викликати у нас подив, а часом і роздратування. Важливо і те, що, вбудовуючись в існуючу соціальну структуру, приїжджі вступають у конкуренцію за робочі місця та інші ресурси з тими, хто вважає себе «місцевими» мешканцями.

Важливо підкреслити, що практично кожна з соціальних груп, – це група, що стикається з проблемою культурної адаптації. Мігранти та біженці, які прибувають в нове соціокультурне середовище, особи, що змінили соціальний статус внаслідок зміни професії, втрати або набуття владних повноважень, поліпшення або погіршення матеріальних умов життя, підлітки та пенсіонери, молоді люди, покликані в армію чи прийшли служити на контрактній основі, осиротілі діти, ув'язнені, учасники девіантних або делінквентних груп і т.д. Всі вони в тій чи іншій мірі зачеплені проблемами інкультурації в її різних модифікаціях. Так, для мігрантів це буде проблема залучення до культурних патернів домінуючого соціуму, а це означає, що важливо організувати засвоєння (в тих чи інших формах) типових моделей поведінки, системи цінностей і способів культурної активності. Багато людей утворюють групи з притаманною тільки їм субкультурою.

У нашій країні, яка переживає нині період культурних трансформацій, модернізацій та іновацій, характерна для XXI століття інверсія високої культури, так званої «культури культурності», що поєднується з інверсією транскультурації і переходом колишньої контркультури в ранг офіційно панівною. Зміна об'єктів, процесів і способів соціокультурного спадкування викликає, особливо у представників старшого покоління, реакцію відчуження.

У ситуації, коли значущі раніше цільові та ціннісні установки, світоглядні, ідеологічні та моральні принципи суспільства втратили свою адекватність, «колективна пам'ять» стала джерелом культурного конфлікту, який на відміну від конфлікту соціального, не буває позитивним. У культурному комплексі сучасного українського суспільства спостерігається протиріччя між конвенціональними нормами, що передаються від покоління до покоління, і інституційно регулятивними елементами. Зрозуміло, що це знижує ефективність соціокультурної регуляції.

**Мета статті:** визначити закономірності міжкультурної комунікації в умовах мегаполісу. Зростаюча взаємодія культур викликає значну зміну в культурних формах життєдіяльності на загальнонаціональному, на локально-груповому рівнях, у мовній і повсякденній практиці. При цьому масштаби нової інформації, що надходить з інокультурного середовища, настільки інтенсивні, що можуть викликати у представників культури – реципієнта часткову втрату культурної ідентичності, а в складних випадках – культурний шок. Криза ідентичності завжди загрожує явищами маргіналізації, аномії, девіантності, психопатології і т.д. Завданнями соціальних працівників стають в цьому випадку аккультурація і культурна адаптація клієнтів, які не справляються самостійно зі швидкими (або кардинальними) соціокультурними змінами.

Отже, необхідно мати уявлення про сутність і основні етапи культурної адаптації, про тих особистісних і культурних характеристиках, які поглиблюють або пом'якшують зіткнення індивіда (або групи) з новою соціокультурною реальністю. Уміння виявити застарілі, тобто такі, що заважають клієнту культурні стереотипи, допомогти йому прийняти нові патерни, подолати, якщо це необхідно, реакцію відторгнення нової культурної традиції слід вважати важливими теоретико-практичними навичками.

За твердженням дослідника К. Касьянової [1], в основі етнічного характеру лежить набір предметів або ідей, які в свідомості кожного носія певної культури пов'язані з інтенсивно забарвленою гамою почуттів або емоцій. Виникнення у свідомості будь-якого з цих предметів або ідей приводить в рух всю пов'язану з ним або з нею гаму почуттів, що, в свою чергу, є імпульсом до типової для даної культури дії. Ціннісна орієнтація лінгвокультурного середовища, яка визначає ціннісну структуру окремої особистості, відображається в системі прецедентних феноменів цієї спільноти і задається цією системою.

Лібералізація ціннісно-нормативної сфери не скасовує, але істотно ускладнює роботу з інтеграції суспільного цілого. Сучасний світ принципово нестабільний, він повний конфліктів і протиріч. Більш того, в системі постмодерністської реальності стираються опозиції «центр-периферія», «високе-низьке», «індивідуальне-колективне», «частина-ціле», «присутність-відсутність» і т.д.

Під час міжкультурної взаємодії велика ймовірність того, що поведінка людей не буде відповідати нашим очікуванням. Ми часто інтерпретуємо таку поведінку як спробу вплинути на нашу систему цінностей і мораль. Це викликає негативні емоції, які розхитують нашу Я-концепцію. Ці конфлікти виникають у міжкультурному спілкуванні людини не тільки з людьми, але також з іншими агентами культурної системи (такими, як громадський транспорт, пошта, торгівля, бізнес).

Міжкультурній комунікації властивий ряд особливостей, які роблять її більш складною, вимогливою і важкою, ніж комунікація всередині культури або міжособистісна комунікація. Щоб розібратися в цих спеціальних питаннях, необхідно отримати більш повне уявлення про базові компоненти комунікативного процесу.

Компоненти комунікативного процесу можна диференціювати кількома способами. Один з них - визначити модуси, за допомогою яких може здійснюватися комунікація. Люди спілкуються, використовуючи дві модальності: вербальну і невербальну.

Вербальний модус включає в себе мову з її унікальним набором фонем, морфем і лексики, синтаксисом і граматикою, фонологією, семантикою і прагматикою. Вербальна мова містить ці компоненти семантичної системи, яка забезпечує обмін ідеями, думками і почуттями.

Невербальна модальність включає в себе всі прояви поведінки, в тому числі вираз обличчя, погляд і контакт очей, голосові інтонації і паралінгвістичні підказки, міжособистісний простір, жести, позу тіла і паузи.

**Виклад основного матеріалу дослідження з обґрунтуванням отриманих результатів.** Конфлікт при міжкультурному спілкуванні без спеціальної підготовки комунікантів неминучий. Оскільки учасники інтеракції не можуть послати або прийняти сигнали однозначним чином, як вони звикли це робити при внутрикультурних ситуаціях, епізод міжкультурної комунікації може викликати у них фрустрацію. У подібних ситуаціях легко вийти з себе, і люди можуть швидко засмутитися або втратити інтерес до подібних інтеракцій через ті додаткові зусилля, які необхідні. Навіть якщо учасники інтеракції домагаються певного успіху в «розшифровці» сигналів, інтерпретація повідомлень може виявитися частковою, двозначною або помилковою. Можливо, повідомлення не вдасться розшифрувати у відповідності з початковим наміром відправника, що веде до комунікативних огріх і проблем в подальшому спілкуванні.

Звичайно, цьому конфлікту сприяє невизначеність. Люди можуть втратити терпець через двозначності вербальних повідомлень, а це веде до гніву, фрустрації або роздратування. Однак навіть після того, як невизначеність зменшена, конфлікт все одно неминучий через відмінності в розумінні вербального повідомлення і невербаль-

ної поведінки у різних культур, а також у супутніх емоціях і цінностях, що властиві культурній системі. Результатом часто стають різні інтерпретації прихованого наміру учасниками інтеракції. Втім, це може іноді мати місце і при внутрикультурній комунікації.

Очевидно, що універсальних принципів формування міжетнічної дружельності в Києві, ані в державі в цілому, поки немає, але очевидно й інше, що в результаті розширення взаємодії національних і регіональних культур виникла якісно нова ситуація. Навряд чи можна однозначно оцінювати зближення культур як процес суто інтеграційний. Найбільш продуктивною є ідея «єдності в різноманітті». Ця формула припускає наявність регулятивної функції не тільки у держави, а й у суспільства. Забезпечення її на практиці є головним завданням національної політики України, керівництва Києва, органів місцевого самоврядування та суспільства в цілому.

Здатність вести діалог з іншими, готовність до компромісу інтересів – всі ці фактори сприяють стабільності міжкультурної комунікації. Однак цей позитивний потенціал значною мірою визначається культурним віком міста.

Хронологічний вік міста і його культурний вік – дещо різні речі. Говорячи про культурний вік, слід мати на увазі наступне. У місті стикаються зустрічні потоки впливу носіїв міської традиції, яку представляють потомствені городяни, і представників сільської традиції, яку представляють вихідці з села. Городян відрізняє практика конструювання культурних сенсів і поведінки виходячи з актуальних потреб, тоді як для жителів села більш властиві категоричність мислення, міфологізація і орієнтація на поведінку по заданим зразкам, які сформовані їх культурою. При цьому зафіксована жорстка закономірність: чим вище темпи урбанізації, тим сильніше вплив сільських традицій на спосіб життя в місті.

Отже, одним з показників культурного віку є ступінь значущості запити городянами толерантних моделей поведінки. Відмова від жорсткої опозиції в рамках «ми - вони», відмова від екстремальних способів самовизначення – ось свідчення зрілості тієї чи іншої міської культури. Але «дорослішання» не проходить безболісно і пов'язане з таким феноменом, який в літературі з культурології [2, 3] називають стресом аккультурації або культурним шоком, супроводжуваним людиною протягом усього процесу входження в міське середовище. На рівні індивідуальної психіки цей процес супроводжується збільшенням агресивності і зниженням толерантності, а знеособлення індивідуальності в загальному міському потоці підсилює у людини потребу у визнанні, робить її гіпертрофованою. І самотня особистість прагне знайти якусь соціальну групу для того, щоб стати сильнішою.

У наш час співіснування в соціумі двох (або навіть декількох) культур не є єдиною проблемою. Сьогоднішня проблема – це проблема існування безлічі змішаних і граничних форм культури, зумов-

лених тотальною відмовою від норми – соціальної, етичної, естетичної, мовної. Ця принципова плюралістичність постмодерністських «форм життя» ускладнена в нашій країні трансгресією культурних матриць.

Міжкультурна комунікація - це смисловий та ідеально-змістовний аспект відносин спілкування між індивідами і соціальними групами, що належать до різних культур. Основна мета комунікації – досягнення єдності взаємодіючих носіїв культури при збереженні індивідуальності кожного з них. В даний час завдання освіти зміщуються у бік формування полікультурного мислення, яке передбачає прояв толерантності суб'єктів спілкування. Це забезпечує ефективність міжкультурної комунікації, культурну творчість, особистісне зростання і досягнення соціального успіху. Тому проблема модернізації освіти в напрямку полікультурності та культурного релятивізму набуває особливої значущості.

Навчання міжкультурної комунікації включає певну систему знань, умінь і навичок, а також психологічних мотиваційних установок, оволодіння якими здійснюється через освіту, виховання і практику. Як відзначають фахівці з міжкультурної комунікації, однієї лише інформації про іншу культуру і іншомовне середовище недостатньо для успішного спілкування і співпраці.

Розглянемо, яким чином можливо враховувати культурологічні фактори. Існує два аспекти культурологічної компетентності: індивідуальний і інституціональний. Індивідуальна компетентність - це розуміння соціальним працівником відмінних рис культури (як власної так і клієнтів) та їх впливу на екзистенційні, психологічні, світоглядні, соціальні характеристики, на сенсоутворюючу і поведінкову організацію континууму повсякденності. Інституційна компетентність характеризує культурологічну обізнаність соціальної служби та її здатність працювати в ситуаціях полікультурності, адаптуючись до культурної різноманітності.

Важливо відзначити, що теорія міжкультурної комунікації будується на базі теоретичних основ лінгвістики, теорії комунікації, теорії мовних актів, семіотики, психології, соціології, культурології, культурної антропології, порівняльної культурології, компаративістики, конфліктології, риторики, а також таких на міждисциплінарних зв'язках, як соціолінгвістика, психолінгвістика, лінгвоетика, лінгвоестетика, лінгвофольклористика, лінгвостилістика, аксіологічна лінгвістика та інші.

На думку дослідників міжкультурної комунікації, для ефективного міжкультурного спілкування необхідно, щоб комуніканти володіли загальною когнітивною базою, властивою тому чи іншому лінгвокультурному середовищу, тобто певною сукупністю знань і уявлень. В основі когнітивної бази лежать так звані прецедентні феномени, що відображають специфіку національного характеру,

етнічної та мовної свідомості. Прецедентні феномени – це специфічні знаки, символи або сигнали певних культурно-історичних фактів, що характеризують ціннісну базу лінгвокультурного середовища.

Якщо реципієнту інформації доступно лише буквальне сприйняття тексту, що містить посилання на прецедентні феномени даного лінгвокультурного середовища, то він приречений на нерозуміння або неадекватне розуміння інформації. Це пов'язано з тим, що сенс будь-якого прецедентного висловлювання в міжкультурному спілкуванні не в його буквальному лексичному значенні, а в прагматичному наповненні і посиланні.

Зменшення невизначеності - одна з основних задач первинних міжкультурних зустрічей. Без зменшення невизначеності учасники інтеракції не можуть приступити до належної обробки змісту сигналів та інтерпретації повідомлень, оскільки невизначеність робить повідомлення двозначними за своєю сутністю. Якщо невизначеність знижена, то учасники інтеракції можуть сфокусувати свою увагу на змісті сигналів і повідомлень, якими вони обмінюються. Міжкультурна комунікація подібна читанню закодованого послання: першим кроком буде розшифровка коду (зниження невизначеності), другим - інтерпретація розшифрованого змісту і реакція на нього.

Прецедентні феномени, виникаючи в тексті або мові, викликають у реципієнта певні національно-специфічні асоціації, які є загальними для всіх або більшості членів даного лінгвокультурного середовища.

Завдання соціокультурної регуляції повинні постійно перебувати в сфері уваги соціального працівника, оскільки соціальна робота як діяльність покликана, в тому числі, і регулювати спільне існування людей.

**Висновки і перспективи подальшого дослідження.** Соціальна значущість міжкультурної комунікації зростає з поглибленням і розширенням процесів глобалізації в сучасному світі. У цих умовах з'являються нові функціональні сфери міжкультурної комунікації. Охоплюючи форми соціальної, публічної, міжгрупової, професійної, масової комунікації та міжособистісної комунікації всередині малих груп міжкультурна взаємодія стає невід'ємною стороною процесу глобалізації. Необхідно соціально-психологічне осмислення феномену полікультурності, результативності міжкультурної комунікації, її релевантності цілям демократичного співтовариства. У даному контексті міжкультурної взаємодії подальші розробки вимагають такі концепти: «міжкультурний діалог», «культурна компетенція суб'єктів комунікації», «комунікативні чинники, що забезпечують культурну ідентифікацію особистості, малої групи, етносу, спільності».

Інформатизація суспільства сприяє розширенню сфери міжкультурної комунікації. Інформаційні технології набувають глобального

характеру функціонування, охоплюючи всі сфери діяльності людини; формується інформаційна єдність цивілізаційного розвитку. Інформаційна культура виступає як необхідна складова загальнолюдської культури. Саме під таким кутом зору інформаційна культура постає як спосіб міжкультурної комунікації та модернізації освіти. Для вільної орієнтації в інформаційних потоках, які пронизують освіту і спілкування людини в сучасному світі, необхідно формування інформаційних якостей особистості. Інформаційна культура формує новий зміст освіти, сприяючи його фундаменталізації; виводить освітню діяльність на новий системний рівень взаємодії.

Особливого значення набуває інформаційна культура особистості. Вона відкриває перед людиною більш широкі можливості в оволодінні раціональними, чуттєвими і комунікативними способами осягнення світу. Інформатизація суспільства розширює сферу міжкультурної комунікації, її вихід на глобалізований рівень.

### СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Касьянова К. О русском национальном характере / М.: Институт национальной модели экономики, 1994 - 267 с.
2. Милютіна К.Л., Максимов М.В. Психологія міжкультурної комунікації / К.: ПАТ «Віпол», 2014 – 256 с.
3. Redfield R., Linton R., Herskovits M.J. Memorandum for the Study of Acculturation. // Beyond the Frontier: Social Process and cultural Change./ Bohannan P., Plog F. (Eds.) — N. Y., 1967. p.181-186

### REFERENCES

1. Kasyanova K. O russkom natsionalnom haraktere / M.: Institut natsionalnoy modeli ekonomiki, 1994 - 267 s.
2. Milyutina K.L., Maksimov M.V. Psihologiya mizhkulturnoyi komunikatsiyi / K.: PAT «Vipol», 2014 – 256 s.
3. Redfield R., Linton R., Herskovits M.J. Memorandum for the Study of Acculturation. // Beyond the Frontier: Social Process and cultural Change./ Bohannan P., Plog F. (Eds.) — N. Y., 1967. p.181-186

УДК 159.9:316.7 (075.8)

**МАКСИМОВ М. В.**

*КНУ імени Тараса Шевченка, г. Київ*

### МЕЖКУЛЬТУРНАЯ КОММУНИКАЦИЯ В МЕГАПОЛИСЕ

*Статья посвящена изучению проблемы межкультурной коммуникации в условиях мегаполиса. Город, особенно мегаполис, существует как пространство взаимодействия различных социальных и культурных групп, в котором реализуются интересы представителей этих групп, поэтому важным системообразующим элементом современной цивилизации выступает межкультурная коммуникация. Установлено, что конфликт при межкультурном общении без специальной подготовки коммуникантов неизбежен,*



поскольку участники интеракции не могут послать или принять сигналы однозначным образом, как они привыкли это делать при внутрикультурных ситуациях. Это связано с тем, что смысл любого прецедентного высказывания в межкультурном общении присутствует не в его лексическом значении, а в прагматическом наполнении и смысле.

**Ключевые слова:** межкультурная коммуникация, мегаполис, глобализация, личность, этнос, конфликты, социальная группа, информатизация.

UDC 159.9:316.7 (075.8)

**M. V. MAKSIMOV**

*Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv*

### **INTERCULTURAL COMMUNICATION IN A METROPOLIS**

*The paper studies the problems of intercultural communication in a metropolis. It is shown that globalization leads to a rapid expansion of contacts between social groups, ethnic communities, individuals from different cultures and countries. The city, especially the metropolis, there is the space of the interaction of different social and cultural groups, which realizes the interests of these groups, therefore, an important element in the backbone of modern civilization in favor of intercultural communication. It was found that the conflict in the intercultural communication without special training communicators inevitable, as the participants of interaction can not send or receive signals unambiguously, as they used to do it when intra situations. Message will not be able to decode in accordance with the original intention of the sender, leading to blemish and communicative problems in further dialogue. If the recipient information is available only to the literal perception of the text, with reference to the precedent of the phenomena linguocultural environment, it is doomed to misunderstanding or inadequate understanding of information. This is due to the fact that the meaning of any statement of case in intercultural communication is not in its literal lexical meaning, and in a pragmatic and filling links.*

*It is proved that informatization of society contributes to the expansion of the sphere of intercultural communication. Information technologies are becoming globalized operation, covering all spheres of human activity; the unity of the emerging information civilization development.*

**Key words:** *intercultural communication, metropolis, globalization, identity, ethnicity, conflict, social group, informatization.*

*Матеріал надійшов до редакції: 20.05.2015*